

Основні причини цих пошкоджень зумовлені, насамперед, використанням застарілих технічних засобів і технологій лісозаготівлі та транспорту лісу. Питома вага фізично зношеної техніки в деяких регіонах досягла критичного рівня 70 % і більше. Широке впровадження природноошадної технології на базі мобільного ливового устаткування стримується відсутністю як промислового виробництва цього сучасного лісотransпортного обладнання (в Україні створені тільки дослідні зразки), так і необхідної мережі лісових доріг. У разі застосування на трелюванні деревини тільки мобільного ливового обладнання необхідна густина дорожньої мережі в Карпатах повинна становити не менше ніж 16.5 м/га. Для цього необхідно побудувати близько 12 тис. км лісових доріг, більше 95 % цих доріг повинні бути з твердим покриттям [2]. На це, за темпів будівництва 90-х рр. (2.5 км на 100 тис. м³ заготовленої деревини) знадобиться понад 30 років.

Для екологізації лісогосподарської практики необхідна система регіонального моніторингу, як джерела оперативних фактичних даних про стан лісового середовища, контролю техногенних впливів лісозаготівлі і транспортування деревини на довкілля.

З метою вивчення техногенно обумовленої зміни лісових екосистем і розроблення підходів до створення екологічнобезпечних технологій лісоексплуатації на кафедрі лісових машин і доріг Українського державного лісотехнічного університету розроблено методику [3] і започатковані всебічні та систематичні дослідження цієї проблеми. Дослідженнями охоплені всі геоморфологічні зони Українських Карпат і таким чином створена база даних для моделювання виробничих процесів лісоексплуатації, прогнозування зміни екологічного стану лісоексплуатаційного масиву, планування лісотransпортної мережі.

Запропонована методика базується на використанні комп'ютерної геоінформаційної технології ГІС і дозволяє в швидкій, оперативній формі приймати рішення для управління лісовим господарством, вибору технології і технічних засобів лісозаготівлі та транспорту лісу, з візуалізацією отриманих результатів, що призводить до зниження негативного впливу технологічних процесів лісоексплуатації на довкілля Карпат. Остаточний вибір запропонованих заходів виконується за результатами функціонально-вартісного аналізу. Згідно цього допуску інтенсивність пошкоджень визначають за принципом максимізації економічного ефекту, який є наслідком впровадження і дорівнює перевищенню економічного результату $P = \Pi + \Delta D$ над витратами B , що його спричинили: $E = (\Pi + \Delta D - B) \rightarrow \max$, де Π – попереджені екологічні втрати, ΔD – річний приріст прибутку від підвищення виробітку і розширення можливостей догляду за лісом, охорони лісу, побічного користування, туризму та лісового відпочинку тощо.

При цьому визначають декілька значень K_i допустимої інтенсивності пошкоджень, для досягнення яких вибирають конкретні варіанти технології, техніки чи природоохоронних заходів (i) зі всіх можливих альтернативних (k) за умови мінімуму зведених витрат B_k на їх здійснення: $\sum_{k=1}^K B_k \rightarrow \min, i = \overline{1, N}$, де N – кількість розрахункових значень допустимої інтенсивності пошкоджень.

Література

1. Державна програма будівництва лісових доріг в лісфонді регіону Карпат.- Український прєктно-конструкторський технологічний інститут лісової промисловості, Івано-Франківськ, 1995. – 25 с.
2. Бойко А., Медвідь С. Обґрунтування густоти, протяжності та структури лісотransпортної мережі в Карпатах, Науковий вісник, вип. 9, 1998. – С. 106-112.
3. Библик Н., Стиранівський О., Адамовський М., Борис М. Засади планування технологічних процесів лісозаготівлі з використанням комп'ютерних технологій, Wood business, 1/2000. – С. 14-17.

УДК 349.6: 630*907.1: 630(094.4) Ю.Г. Гринюк, к.с.-г.н. – завідувач Страдчівської лісодослідної станції, УкрДЛТУ

ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО І ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Останнім часом екологічне законодавство і нормативно-правова база ведення лісового господарства в Україні зазнали чималих змін і доповнень, що послідовно наближає їх до сучасних потреб. Проте екологічно й юридично обґрунтованого стратегічного плану розвитку лісового сектора Україна ще й досі не має. Українські закони та інструкції потребують подальшого вдосконалення і адаптування до сучасних еколого-економічних умов та вимог міжнародного рівня., зокрема Конвенції про біорізноманіття.

Dr. Yuriy Gryniuk, deputy director of Stradch Forest research station of USUFWT

Environmentprotected legislation and ecological-economic aspects of forestry in Ukraine

Ecological legislation and normative base for forestry management in Ukraine have been transformed a lot lately, that move them near to present-day problems. Nevertheless there is no so far the Plan of Forest Sector development in Ukraine with ecological and juridical substantiation. There is necessity to improve and adopt Ukrainian law and instructions to present international ecological-economic conditions and requirements, specifically to Convention of Biological Diversity.

Жорсткі економічна і екологічна кризи, котрі охопили Україну, необхідність швидкого реформування усіх галузей народного господарства, у тому числі й лісову, спонукають до негайного вдосконалення та адаптування до світових норм природоохоронного законодавства і нормативно-правової бази ведення лісового господарства. Специфіка функціонування лісогосподарських підприємств стисло пов'язана з проблемами охорони природи, адже ліси (як заповідні, так і господарського призначення) залишилися найменш екологічно пошкодженими територіями держави.

До проголошення незалежності 24 серпня 1991 р. Українська РСР була учасницею 18 багатобічних міжнародно-правових актів, що мали відношення до охорони навколишнього середовища. У 1992 р. Україна приєдналася до Конвенції ООН про правонаступництво держав по договорах (Відень, 1978 р.). Надалі відповідними рішеннями вищих органів влади України юридично була оформлена участь України у більшості з найбільш важливих міжнародних договорів із питань охорони природи. За станом на початок 2001 р. Україна є стороною 44 таких актів.

Прийнята 28 червня 1996 р. Конституція України проголошує всі природні ресурси (землю, надра, атмосферу, воду) у межах території України власністю

2. Проблеми практичного застосування еколого-економічного вчення

українського народу. Кожний має право на безпечну для життя і здоров'я навколишнє середовище і на компенсацію нанесеного порушенням цього права збитку. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан середовища. Кожний зобов'язаний не наносити збитку природі, культурній спадщині і компенсувати нанесений збиток.

Прийнятий 26 червня 1991 р. Закон "Про охорону навколишнього природного середовища", комплексно підходить до справи збереження природи в Україні, визначає головні правові заходи, суб'єкти відносин і об'єкти охорони, повноваження органів влади і громадськості, екологічних прав і обов'язків громадян. Основними принципами охорони навколишнього природного середовища проголошено екологічну безпеку, екологізацію матеріального виробництва, економічні санкції за пошкодження природи тощо.

Законои "Про тваринний світ" та "Про рослинний світ" регламентують відносини у сфері охорони, використання і відтворення диких тварин і рослин, а також їх угруповань та місць існування, що накладає конкретні зобов'язання на суб'єкти лісового господарства, котрі безпосередньо користуються ресурсами як рослинного, так і тваринного дикого світу. Використання рослинних ресурсів (у тому числі лісів) повинно бути науково обгрунтованим і невиснажливим.

У 1992 р. на підставі Закону "Про охорону навколишнього природного середовища" з метою збереження і відтворення біорізноманіття, рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин Верховна Рада України затвердила Положення про Червону книгу України. У Положенні передбачено, що в Червону книгу вносяться види рослин і тварин, котрі зростають на території України і перебувають під загрозою зникнення. Прийнятий у 2000 р. Закон України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки" визначає, зокрема, засади і терміни формування мережі природоохоронних територій та екокоридорів, головним чином, за рахунок лісів Держлісфонду.

Лісовий кодекс України затверджено 21 січня 1994 р., поряд із Законами України він регулює весь спектр лісових відносин в Україні. Ліси України проголошуються її національним багатством і виконують в основному екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні й інші функції, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку й охороні. Усі ліси України є власністю держави.

Лісовий кодекс зобов'язує постійних і тимчасових лісокористувачів забезпечувати відтворення, охорону, захист і підвищення продуктивності лісових насаджень, збільшення їхніх корисних властивостей, родючості лісових ґрунтів, виконувати науково обгрунтовані норми використання лісових ресурсів, забезпечувати охорону рідких рослин і тварин, а також їх угруповань. Будь-які рубання лісу відповідно до Кодексу повинні вестися способами, що спрямовані на поліпшення породного складу і продуктивності лісів, відновлення цінних деревних порід, збереження екологічних властивостей і ефективне використання деревних ресурсів. Виконання цих вимог, безперечно, накладає певні економічні обов'язки на лісокористувачів.

Безпосереднє здійснення виробничих процесів і технологій лісового господарства регламентується, натомість, спеціальними правилами, положеннями й інструкціями, головні з яких це: Правила рубань головного користування у лісах

України, Правила рубань, зв'язаних з веденням лісового господарства, і інших рубань (1996), Правила відпуску деревини на корені у лісах України (1999), Санітарні правила у лісах України (1995), Закон про мисливство (2000), Інструкція з проектування, технічного приймання, обліку й оцінку якості лісокультурних об'єктів і система ведення лісового насадництва (1998).

Перераховані вище законодавчі і нормативні акти, що регламентують тією чи іншою мірою охорону природи і ведення лісового господарства в Україні, свідчать, що, загалом, сучасне природоохоронне і лісове законодавство України відповідає потребам часу. Позитивною стороною Українського природоохоронного законодавства є наявність майже у кожному нормативному документі розділу про відповідальність за порушення даного акта. У той же ж час у цих актах дуже скупо відбитий аспект охорони біорізноманіття, особливо на вирішальному, ландшафтному (біогеоценотичному) рівні. Актуальним є коректування нормативних актів лісогосподарського комплексу: ці документи варто доповнити статтями про охорону типових і раритетних ценозів, ведення лісового господарства на типологічній основі тощо.

Лісогосподарські заходи на природоохоронних територіях повинні вестися у виняткових випадках і на підставі наукової експертизи, насамперед це повинно стосуватися санітарних рубань.

Найменш вдалою з точки зору охорони природи є Інструкція з проектування, технічного приймання, обліку й оцінки якості лісокультурних об'єктів і система ведення лісового насадництва. Інструкція майже цілком присвячена технічним нюансам проектування й обліку лісових культур. Екологічні вимоги практично не розроблені. Оскільки саме від якості створюваних культур у першу чергу залежить якість майбутніх лісів, інструкцію необхідно доповнити відповідними положеннями і нормами щодо збереження екологічних якостей лісів, що створюються.

Для остаточного приведення екологічного законодавства України у відповідність міжнародним нормам та потребам стійкого розвитку народного господарства слід терміново сформулювати та прийняти до виконання Стратегічний план розвитку лісового сектора України з визначенням пріоритетів політики ведення лісового господарства. Такий план повинен включати такі розділи: лісове законодавство; сертифікація лісів та технологій лісогосподарського виробництва; екологізація лісового господарства та його стійкий розвиток.

Треба також адаптувати наявне природоохоронне і лісове законодавство до положень міжнародних правових актів, підписаних Україною, зокрема Конвенції про біорізноманіття та резолюцій Конференції лісових міністрів Європи у Хельсінкі.